

Vides pārraudzības valsts birojs

Rūpniecības iela 23, Rīga, LV-1045, tālr. 67321173, fakss 67321049, e-pasts vpvb@vpvb.gov.lv, www.vpvb.gov.lv

Rīgā

10.01.2020

Atzinums Nr. 4-03/1

Par Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027. gadam Vides pārskatu

2019. gada 20. decembrī SIA “Grupa93” Vides pārraudzības valsts birojā (turpmāk – Birojs) ir iesniegusi Latvijas nacionālā attīstības plāna 2021. - 2027. gadam (turpmāk – NAP2027) stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk - SIVN) vides pārskatu (turpmāk – Vides pārskats). SIVN veica un Vides pārskatu sagatavoja SIA “Grupa93” (turpmāk – Izstrādātāja). NAP2027 izstrādā Pārresoru koordinācijas centrs (turpmāk – PKC).

Likuma “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” (turpmāk – Novērtējuma likums) 23. pieci prim panta sestā daļa noteic, ka Birojs sniedz atzinumu par vides pārskatu, ņemot vērā vides pārskata atbilstību normatīvo aktu prasībām un izraudzītā risinājuma pamatojumu, kā arī nosaka termiņus, kādos izstrādātājs pēc plānošanas dokumenta apstiprināšanas iesniedz kompetentajai institūcijai ziņojumu par plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, arī vides pārskatā neparedzētu ietekmi. Turpat noteikts, ka gadījumā, ja izraudzītais risinājums nav pietiekami pamatots, Birojs atzinumā norāda iebildumus, kas ņemami vērā, lemjot par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

Šis Biroja atzinums par Vides pārskata projektu sagatavots atbilstoši Novērtējuma likuma 23. pieci prim panta sestās daļas prasībām, vērtējot izraudzītā risinājuma pamatojumu un tā ietekmes uz cilvēku veselību un vidi būtiskumu, un tajā ietverti iebildumi, kas ņemami vērā, lemjot par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

I. Vides pārskatā ietvertā informācija un izraudzītā risinājuma pamatojums:

Plānošanas dokumenta Vides pārskats atbilstoši Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr.157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” IV nodaļas “Vides pārskatā iekļaujamā informācija” (turpmāk – Noteikumi Nr.157) 8. punktā noteiktajam ietver šādu informāciju:

1. Plānošanas dokumenta galvenie mērķi, risinājumi un iespējamās alternatīvas

- 1.1. Plānošanas dokuments atbilst tiem plānošanas dokumentiem, kuriem vienmēr nepieciešams veikt SIVN procedūru atbilstoši Noteikumu Nr. 157 II daļā noteiktajam, ņemot vērā to raksturu un ietekmi.
- 1.2. Vides pārskatā ietverta informācija par plānošanas dokumenta un tā ietekmes novērtēšanas mērķiem, ar NAP2027 īstenošanu saistītajiem risinājumiem atbilstoši izvēlētajai alternatīvai, kā arī vides problēmām un ietekmes aspektiem, kas ar šādu risinājumu īstenošanu varētu būt saistīti.

1.3. Atbilstoši Vides pārskatam un izstrādātajai NAP2027 redakcijai – NAP2027 ir galvenais valsts vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā, kas izstrādāts, lai sasniegtu Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam (Latvija2030) noteiktos mērķus un ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus. NAP2027 formulēta vīzija Latvijai 2027. gadam: “2027. gadā mēs redzam fundamentālās pārmaiņas un izaugsmi četros virzienos. Vienlīdzīgas tiesības aptver Latvijas iedzīvotāju pamata tiesību īstenošanu caur valsts sniegtajiem pakalpojumiem. Dzīves kvalitāte raksturo vispārējo labklājības un ikviena Latvijas iedzīvotāja iespēju pieaugumu. Zināšanu sabiedrība ir kopējs virziens pārmaiņām izglītībā un zinātnē, pilsoniskajā apziņā, mediju telpā un tautsaimniecībā. Atbildīga Latvija ir atbilde klimata un demogrāfisko tendenču apdraudējumam šodien un tālākā nākotnē.” Būtiskākā ar plānošanas dokumenta īstenošanu prognozējamā attīstība ir konstatējama sekojoša:

1.3.1. NAP2027 nosaka stratēģiskos mērķus, ko Latvijā paredzēts sasniegt līdz 2027. gadam, iezīmē nozaru politiku virzienus un galvenās reformas, kā arī publisko investīciju virzienus valsts budžeta, Eiropas Savienības (ES) fondu un citu finanšu instrumentu ieguldījumiem Latvijā. NAP2027 noteikti četri stratēģiskie mērķi: 1) Vienlīdzīgas iespējas, 2) Produktivitāte un ienākumi, 3) Sociālā uzticēšanās un 4) Reģionālā attīstība;

1.3.2. Stratēģiskiem mērķiem ir noteikti indikatori: 1) nominālais darba ražīgums uz vienu darba stundu, 2) IKP (iekšzemes kopprodukts) uz 1 iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes, 3) Džini koeficients, 4) nabadzības riska indekss bērniem (0-17 gadi), 5) apmierinātība ar dzīvi un 6) savstarpējā uzticēšanās (no 16 gadiem);

1.3.3. Plānošanas dokumenta stratēģiskajiem mērķiem ir pakārtotas sešas prioritātes: 1) *Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki*, 2) *Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei*, 3) *Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība*, 4) *Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība*, 5) *Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei* un 6) *Vienota, droša un atvērta sabiedrība*. Katrai prioritātei izvirzīts mērķis, noteikti rīcības virzieni, rīcības virziena mērķa indikatori un rīcības virziena uzdevumi;

1.3.4. Atbilstoši plānošanas dokumentam – NAP2027 mērķi, prioritātes, rīcības virzieni un to sasniegšanai izvirzītie uzdevumi kopumā ir virzīti uz integrētu un ilgtspējīgu attīstību visā valsts teritorijā, nosakot katrai nacionālo interešu telpai attīstības akcentus laikposmam no 2021. gada līdz 2027. gadam. NAP2027 ir ietvertas indikatoru sasniedzamās vērtības 2024. gadā un 2027. gadā attiecībā pret bāzes gadu, kas ļaus NAP2027 īstenošanas procesa vidū izvērtēt valsts attīstības virzību uz nospraustajiem mērķiem un nepieciešamības gadījumā lemt par papildu uzdevumiem vai nepieciešamu resursu pārdali.

1.4. Plānošanas dokuments ir izstrādāts ar sabiedrības līdzdalību, diskusijās visos Latvijas reģionos, iesaistoties nozaru pārstāvjiem, ekspertiem, zinātniekiem, sabiedrisko organizāciju, valsts pārvaldes un pašvaldību pārstāvjiem, uzņēmējiem un politiķiem, kā rezultātā NAP2027 redakcija pēc publiskās apspriešanas ir sagatavota kā viena alternatīva, tomēr plānošanas procesā atsevišķu prioritāšu pamatnostādņu, rīcības virzīnu un uzdevumu izstrādei ir izvērtētas divas iespējamās alternatīvas:

1.4.1. Prioritātei *Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei* tiek izskatīti risinājumi 1. alternatīvā ar pietiekamu investīciju piesaisti izglītībai un zinātnei, lielākiem ieguldījumiem mācību procesa kvalitātes uzlabošanā un pedagogu profesionālā pilnveidē, kā arī esošo skolu tīkla optimizācija. Savukārt 2. alternatīvā ir izskatīts iespējama attīstības scenārijs ar nepietiekamu investīciju piesaisti izglītībai un zinātnei, bet lielākiem ieguldījumiem zinātnes un izglītības infrastruktūrā un esošā skolu tīkla minimālām izmaiņām. Plānošanas dokumentā ir izvēlēta 1. alternatīva;

- 1.4.2. Prioritātei *Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība* tiek izskatīti divi attīstības scenāriji 1. alternatīvā – pie nosacījuma, ja paaugstināsies ienākumi, pieņemot, ka paaugstināsies arī sabiedrības locekļu izpratne par vides jautājumiem, izskatot iespēju ieviest viedās specializācijas stratēģijas, kas nozīmētu resursu efektīvāku izmantošanu, samazinātu bezatbildīgu kreditēšanu, ieviešot ESG kritērijus (vides, sociālo un pārvaldības standartu kopums) banku kreditēšanas projektu vērtēšanas principos. 2. alternatīvā tiek izskatīti turpmākās attīstības scenāriji pie nosacījuma, ja paaugstināsies ienākumi, pieņemot, ka sabiedrības locekļu izpratne par vides jautājumiem, tostarp, par materiālu apriti nemainīsies, tāpat, turpinot līdzšinējo kreditēšanas praksi, t.sk., neiekļaujot ESG kritēriju banku kreditēšanas projektu vērtēšanas principos, tiktu saglabāts arī sabiedrības līdzšinējais dabas resursu izmantošanas un ietekmes līmenis attiecībā uz vidi. Plānošanas dokumenta turpmākā izstrādē ir izmantota 1. alternatīva;
- 1.4.3. Prioritātei *Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība* tiek izskatīti divi attīstības scenāriji 1. alternatīvā risinājumi vērsti uz līdzsvarotas ekonomikas attīstības un vides aizsardzību, klimata mērķu sasniegšanu, akcentējot jaunāko klimata tehnoloģiju izmantošanas nepieciešamību u.c. kompleksus pasākumus mērķu sasniegšanai, integrētas un ilgtspējīgas transporta sistēmas veidošanu, tostarp sabiedriskajā transportā pārorientējoties uz “*dzelzceļu kā mugurkaulu*”, publisko pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu, kā arī uz reģionu potenciālu attīstību un ekonomisko atšķirību mazināšanu, neizvirzot primāri atbalstāmās teritorijas, veidojot sadarbības saites starp pilsētām un lauku telpu. 2. alternatīvā izskatīti attīstības scenāriji, ja prioritāri uzdevumi tiek vērsti uz dabas un vides aizsardzības stiprināšanu, klimata mērķu sasniegšanu, akcentējot tikai atsevišķu nozaru ieguldījumu, līdzšinējā sabiedriskā transporta organizācijas modeļa un līdzšinējo sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanas struktūras saglabāšanu, kā arī uzņēmējdarbības vides attīstību reģionos, nosakot katra reģiona attīstības virzienus un jomas, kas Izstrādātājas vērtējumā kopumā neveicinātu valsts ilgtspējīgu attīstību. Līdz ar to plānošanas dokumenta turpmākā izstrādē ir izmantota 1. alternatīva;
- 1.4.4. Prioritātēm *Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki, Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei* un *Vienota, droša un atvērta sabiedrība* alternatīvas nav izskatītas, jo plānošanas dokumenta izstrādes procesā būtiska ietekme uz vidi nav identificēta;
- 1.5. Saistībā ar plānotajiem attīstības virzieniem un mērķiem, kā arī plānošanas dokumenta iespējamām alternatīvām Birojs sniedz savu viedokli:
 - 1.5.1. Saskaņā ar Novērtējuma likuma 1. panta 7) punktu un Noteikumu Nr. 157 8.7. punktu Vides pārskatā identificē, apraksta un izvērtē plānošanas dokumenta un iespējamo alternatīvu ietekmi uz vidi, ņemot vērā plānošanas dokumenta izstrādes mērķus un teritoriju, kura varētu tikt ietekmēta. Dažādu risinājumu novērtēšanas mērķis ir izvēlēties un pamatot piemērotāko risinājumu;
 - 1.5.2. Izstrādātāja Vides pārskatā norādījusi uz vairākiem apskatāmajiem iespējamiem attīstības scenārijiem un alternatīvām, kas ir izskatītas un vērtētas plānošanas dokumenta izstrādes laikā, pamatojoties uz diskusiju rezultātiem ar nozaru pārstāvjiem, ekspertiem, zinātniekiem, sabiedrisko organizāciju, valsts pārvaldes un pašvaldību pārstāvjiem, uzņēmējiem un politiķiem. Plānošanas dokumenta izstrādes laikā trim no sešām plānošanas dokumentā izvirzītajām prioritātēm *Zināšanas un prasmes personības un valsts*, *Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība* un *Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība* izskatītas divas alternatīvas, no kurām turpmākā plānošanas dokumenta izstrādē ir sniegti risinājumi šo prioritāšu pirmajām alternatīvām. Birojs konstatē, ka NAP2027 publiskās apspriešanas laikā ir diskutēts arī par reģionālo attīstību, kas ir iekļauta NAP2027 stratēģiskajos mērķos, tomēr Izstrādātājas vērtējumā nav uzskatāma par jaunu alternatīvu, jo reģionālā attīstība

NAP2027 pirmajā redakcijā bija iekļauta prioritātē *Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība*, līdz ar to Biroja ieskatā šīs alternatīvas izvērtēšana ir daļēji pamatota.

1.5.3. Tomēr, izvērtējot Vides pārskatu, Birojs secina, ka NAP2027 (un attiecīgi arī tā Vides pārskatā iekļautais novērtējums) nesniedzas tālāk par izsvērumu attīstības virzieniem un vispārīgi, kodolīgi formulētiem attīstības uzdevumiem. Ņemot vērā NAP2027 mērķus un ietvaru, Biroja ieskatā – īpaša uzmanību bija nepieciešams veltīt ne tikai attīstības virzieniem, kas sevī var ietvert priekšnoteikumus Novērtējuma likuma 1. vai 2. pielikuma darbību īstenošanai nākotnē, bet arī pašiem iespējami realizējamiem projektiem (to izvēlei), kas paredzēti virzienu mērķu sasniegšanai (piemēram, transporta, enerģētikas, lauksaimniecības u.c. nozarēs). Izsverot dažādas alternatīvas un vērtējot dažādus iespējamus risinājumus definēto mērķu sasniegšanai, būtu bijis nepieciešams atspoguļot lēmumu pieņemšanas procesu, caur kuru nonākts pie prioritāri atbalstāmajiem pasākumiem (salīdzinot to ietekmes). Tomēr izstrādātais NAP2027 (un līdz ar to – Vides pārskats) šādu detalizāciju nenodrošina. No vienas puses Birojs ņem vērā, ka tāda ir NAP2027 būtība – ne vienmēr nepieciešams konkrētus pasākumus iekļaut NAP2027 rīcībās, gluži otrādi – NAP2027 mērķi var būt sasniežami, izstrādājot un realizējot citus hierarhiski zemākus plānošanas dokumentus. Tomēr daļai no tautsaimniecības nozarēm plānošanas dokumenti attiecīgajam plānošanas periodam ir jau izstrādāti, daļa no atbalstāmajiem pasākumiem (jau konkrētu projektu līmenī) PKC ir zināmi, jo paralēli NAP2027 izstrādei noticis arī intensīvs darbs ar nozaru ministrijām par investīciju projektiem, kurus nepieciešams īstenot līdz 2027. gadam. Tādēļ šajā kontekstā īpašu uzmanību bija nepieciešams pievērst plānošanas dokumentā paredzēto un finansiāli atbalstāmo darbību/rīcību īstenošanas iespējamajām negatīvajām ietekmēm un risinājumiem negatīvo ietekmju mazināšanai/novēršanai. Vadoties no publiski izskanējušas informācijas¹, secināms, ka šādu NAP2027 pielikumu (ar indikatīvi atbalstāmiem projektiem) paredzēts sagatavot tikai NAP2027 gala versijā, likumsakarīgi – tie nav bijuši novērtēti šajā SIVN procedūrā, jo Vides pārskats sagatavots par NAP2027 bez šāda pielikuma.

2. Esošā vides stāvokļa apraksts un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots

2.1. Vides pārskatā iekļauta informācija par tām vides un dabas aizsardzības tēmām, kuras ir saistītas ar NAP2027 noteiktajiem stratēģiskajiem mērķiem, prioritātēm un rīcību virzieniem, tostarp dabas resursiem un to vērtībām, vides kvalitāti un to ietekmējošiem faktoriem, kā arī sniegta informācija par iespējamām izmaiņām, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots. Rezumējoši, - galvenajos ietekmes aspektos - secināms, ka:

2.1.1. Vides pārskatā kā vieni no Latvijas vērtīgākajiem dabas resursiem ir atzīmēti meži, jo mežu zemes aizņem 48% no Latvijas kopējās teritorijas un Latvija ir uzskatāma par vienu no mežiem bagātākām valstīm Eiropā. Tā kā mežiem ir būtiska loma klimata pārmaiņu mazināšanā, Eiropas Parlaments 2018. gadā ir pieņēmis likumu, kas paredz stiprināt mežu un zemes izmantošanas spēju absorbēt siltumnīcefekta (turpmāk - SEG) gāzu izmešus², līdz ar to ES valstīm līdz 2030. gadam mežu izciršanu pilnībā jākompensē ar jauniem stādījumiem. *Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plānā līdz 2030. gadam* mežsaimniecība ir apskatīta kā viena no tautsaimniecības nozarēm, kura jāpasargā no klimata pārmaiņu negatīvajām sekām. Kā galvenais cēlonis SEG emisiju pieaugumam zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (turpmāk – ZIZIMM) sektorā ir ciršanas apjoma palielināšanās, kā

¹ <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/ministrijas-nacionalaja-attistibas-plana-pieteikusas-investiciju-projektus-42-miljardu-eiro-apmera.a342910/>.

² Eiropas parlamenta birojs Latvija http://www.europarl.europa.eu/latvia/lv/ep-1-mumi/2018/aprila_jaunumi_2018/klimata-aizsardziba.html

arī mežu novecošanās, koksnes krājas samazinājums un atmežošana, paplašinot apbūvi un ceļu infrastruktūru³. Mežaudžu vecumstruktūrā pēdējās desmitgadēs Latvijā visām galvenajām koku sugām, jo sevišķi lapkoku audzēs, ir palielinājies ciršanas vecumu sasniegušo un pāraugušo mežaudžu īpatsvars. Šādās mežaudzēs palēninās oglekļa uzkrāšanās dzīvajā biomasā, un CO₂ emisijas, mineralizējoties augsnē un kritālās uzkrātajam ogleklim, var pārsniegt oglekļa piesaisti kokaugu biomasā. Mežaudžu novecošana samazina arī Latvijas mežu pielāgošanās spēju klimata pārmaiņām. Iepriekšējā plānošanas periodā tika izveidota *atbalsta sistēma* mežu īpašniekiem par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem mežos, kas atrodas *NATURA2000* teritorijās un mikroliegumos, ja tā platība ir vismaz 1 hektārs⁴;

- 2.1.2. Dabas aizsardzības mērķu sasniegšanai mežos ir noteiktas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (turpmāk – ĪADT), t.sk. Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts 603,8 tūkst. ha, mikroliegumi 39,2 tūkst. ha, buferzonas ap mikroliegumiem 37,8 tūkst. ha, zinātniskie objekti 5,5 tūkst. ha, vides un dabas aizsargjoslas (izņemot aizsargjoslas ap kultūras pieminekļiem 284,6 tūkst. ha, kultūras pieminekļi 53,6 tūkst. ha, ģenētisko resursu audzes 4,9 tūkst. ha, bioloģiski nozīmīgi meža struktūras elementi 1,2 tūkst. ha, īpaši aizsargājami meža iecirkņi 12,6 tūkst. ha platībā⁵. Atbilstoši pēdējiem biotopu vērtēšanas rezultātiem lielākajai daļai ES aizsargājamo meža biotopu stāvoklis ir novērtēts kā *nelabvēlīgs-slikts* vai *nelabvēlīgs-nepietiekams*.⁶ Lai nodrošinātu ES nozīmes aizsargājamo *mežu biotopu* labvēlīgu aizsardzības stāvokli Latvijā, ir izvirzītie konkrēti uzdevumi: 1) apturēt biotopu sarukumu valstī; 2) nodrošināt biotopiem nepieciešamos vides apstākļus, to nepasliktināšanos un uzlabot biotopa kvalitāti, kur tas ir nepieciešams un iespējams un 3) nodrošināt biotopam un tam raksturīgajām sugām optimālu aizsardzības un apsaimniekošanas režīmu⁷;
- 2.1.3. Eiropas Parlamentā tiek atbalstīta bioekonomikas attīstība, t.i., koksnes izmantošana būvniecībā, mēbeļu ražošanā un bioenerģijas nozarē. Latvijā mežsaimniecības, kokrūpniecības un mēbeļu ražošanas daļa veido 5% no iekšzemes kopprodukta, meža nozares eksporta apjoms veido ~ 20% no valsts kopējā eksporta, pārsniedzot 2 miljardu eiro sliksni. Nozares izaugsme pēdējā desmitgadē ir panākta ar tehnoloģiju un ražošanas attīstību, nepalielinot resursu ieguves apjomu⁸;
- 2.1.4. Bioloģiskās daudzveidības ziņā Latvijā ļoti vērtīgu ekosistēmu veido purvi, tie ir saistāmi ar pamatpakalpojumu nodrošināšanu klimata uzturēšanā, ūdens, gaisa un vielu apritē, augsnes veidošanā, dzīvotni sugām (dzīvošanas, vairošanās, barošanās vietas, migrācijas ceļi putniem), aizsardzību pret plūdiem. Latvijā pēc zemes lietojuma veidiem purvi aizņem 3% no kopējās teritorijas. Purviem ir tautsaimnieciska nozīme, galvenokārt kūdras ieguvē, ko Latvijā iegūst ~ 4% no visiem purviem. Purvos esošie avoti ir dzeramā ūdens, ārstniecībā izmantojamo minerālūdeņu resurss, īpaši sērūdeņu, ko sekmīgi izmantoti ārstniecībā, rehabilitācijā, medikamentu un kosmētikas ražošanā;
- 2.1.5. Kūdras ieguve un izmantošana enerģētikā rada SEG emisijas un tādējādi ir pretrunā ar

³ Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam

⁴ Lauku attīstības programmas pasākums "Natura 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)"

⁵ Datu avots: VMD, DAP statistika no Meža valsts reģistra: <https://www.zm.gov.lv/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/dabas-aizsardziba/statistika-par-aizsargajamam-teritorijam?nid=1695#jump>

⁶ Dabas aizsardzības pārvalde. Ziņojums Eiropas Komisijai par ES nozīmes biotopu (dzīvotņu) un sugu aizsardzības stāvokli Latvijā. Novērtējums par 2013.-2018. gada periodu. Ziņojuma kopsavilkums par dzīvotņu aizsardzības stāvokli, 2019

⁷ Ikaunieca. S. (red) 2017. Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. 6.sējums. Meži. Dabas aizsardzības pārvalde, Sigulda. LIFE projekts "Natura 2000 teritoriju nacionālā aizsardzības un apsaimniekošanas programma Latvijai" (LIFE11 NAT/LV/000371 NAT-PROGRAMME 2012-2017)

⁸ https://www.lvm.lv/jaunumi/4090-meza-nozare-tuvako-septinu-gadu-laika-plano-videjas-algas-pieaugumu-lidz-2000-eiro?fbclid=IwAR3eoFpDfWE6O1_PgmyMA3LIGF79Bs4ahlydHFGXYSQdxsoipAdqPaIXLTU

SEG samazināšanas mērķiem, turklāt, ņemot vērā mitrzemju nozīmi oglekļa apritē, negatīvi tiek ietekmēta arī CO₂ piesaiste ZIZIMM sektorā. Tā kā kūdras resursi atjaunojas ļoti lēni (atjaunošanās iespējama tikai pārmitros, purvu attīstībai labvēlīgos apstākļos), tad kūdru ieskaitīt pie atjaunojamiem resursiem var tikai tad, ja tiek nodrošināts dabīga purva aizsardzības režīms pietiekamās platībās. Dabīgas (neskartas) ir 70% no kūdru purvu teritorijas, no tiem 20% ir *NATURA 2000* teritorija. Plānošanas dokumentā "*Pamatnostādnes "Kūdras ilgtspējīgas izmantošanas stratēģija 2018. - 2050. gadam"*" cita starpā tiek plānots veikt kūdras inventarizāciju, pilnveidot purvu izmantošanas juridisko ietvaru, veicināt inovatīvus risinājumus kūdras ieguvei un izstrādei u.c. pasākumus, lai noteiktu kūdras ieguvei klimata pārmaiņas mazinošākus un videi draudzīgākus rekultivācijas pasākumus;

- 2.1.6. Vērtējot pēc lauksaimniecībā izmantojamās zemes (turpmāk - LIZ) uz vienu iedzīvotāju, Latvija ieņem 2. vietu ES (aiz Lietuvas). Latvijā nav problēmu ar saldūdens pieejamību un ir labvēlīgi klimatiskie apstākļi lauksaimniecības preču ražošanai, tomēr ražotās primārās produkcijas vērtība uz vienu LIZ hektāru Latvijā ir viena no zemākajām ES, tāpēc pastāv nozīmīgs bioresursu ražošanas palielinājuma potenciāls. Lauksaimniecības zeme aizņem 36 % no Latvijas teritorijas, no tām lauksaimniecībā tiek izmantoti 84%⁹, bet neapstrādātās lauksaimniecības zemes veido 13% no visām lauksaimniecības zemēm¹⁰. Latvijai ir potenciāls paplašināt lauksaimniecības preču ražošanu, ražošanā iesaistot šobrīd neizmantotās LIZ (~ 400 tūkst. ha), palielinot zemes izmantošanas efektivitāti, iegūstot lielāku pievienoto vērtību no 1 ha lauksaimniecības zemes, kā arī - efektīvāk izmantojot zālāju platības, kas patlaban tiek uzturēta labā lauksaimnieciskā stāvoklī, bet netiek izmantotas augstas kvalitātes dabiskas produkcijas ražošanā (piemēram, attīstot ekstensīvās lauksaimniecības produktu ražošanu, biškopības nozari)¹¹;
- 2.1.7. Izvērtējot iepriekšējā plānošanas dokumenta ieviešanas laikā veiktās darbības, var secināt: 1) īstenojot *Lauku attīstības programmu 2014.-2020. gadam*, bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanai lauksaimniecības zemēs virzīts ievērojams atbalsts, kas ir uzlabojis ūdensobjektu ekoloģisko kvalitāti; 2) īstenojot *Zemes politikas plānu 2016. – 2020. gadam*, Latvija plāno izveidot augsnes oglekļa monitoringa sistēmu lauksaimniecības zemei un 3) Zemkopības ministrija ir izstrādājusi *Latvijas Bioekonomikas stratēģiju 2030*. Bioekonomiku veidojošās nozares ir lauksaimniecība, zivsaimniecība, pārtikas rūpniecība, mežsaimniecība, kokrūpniecība, celulozes un papīra rūpniecība, kā arī atsevišķi ķīmiskās rūpniecības, biotehnoloģiju un enerģētikas nozaru sektori. NAP2027 ieviešanas laikā stratēģijas mērķu sasniegšanai nepieciešama pārresoriska pieeja un visu nozaru iesaiste.
- 2.1.8. Latvija ir bagāta ar ūdens resursiem, jo katram tās iedzīvotājam ik gadus vidēji ir pieejami apmēram 15 tūkstoši m³. Atbilstoši ūdens izmantošanas indeksam, kas parāda, cik daudz no pieejamiem resursiem tiek iegūti (ja indekss ir virs 20 %, tad reģions izjūt ūdens nepietiekamību, virs 40 % - ūdens resursi netiek izmantoti ilgtspējīgi), Latvijā saskaņā ar *Eurostat* datiem ūdens resursi pēdējos gadus ir robežās no 0,5% līdz 0,7%, līdz ar to ūdens ieguve valstī kopumā nerada slodzi uz resursiem. Salīdzinot ūdens izmantošanas jomas, var secināt, ka ūdens patēriņš ir pieaudzis tautsaimniecībā, kur tā lielāko daļu izmanto komunālajiem pakalpojumiem, bet salīdzinoši lielāks ūdens patēriņa pieaugums ir bijis lauksaimniecībā, savukārt ūdens izmantošanas apjoms ir samazinājies rūpniecības jomā, kas skaidrojams ar racionālāku ūdens izmantošanu (ieviešot atgriezeniskās sistēmas, ūdens zudumu novēršana u.c.);

⁹ CSB. Zemes sadalījums zemes lietošanas veidos, 01.01.2019.

¹⁰ LAD. Informācija par neapstrādātajām lauksaimniecībā izmantojamās zemes vienībām 2018. taksācijas gadā

¹¹ LLU. Latvijas lauksaimniecības sektora attīstības ilgtermiņa prognozes 2050. gadam

- 2.1.9. Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto visi ūdeņi (pazemes ūdeņi, virszemes ūdeņi, pārejas ūdeņi, piekrastes ūdeņi) tiek apsaimniekoti pēc sateces baseinu principa, iedalot Latvijas teritoriju četros upju baseinu apgabalos (turpmāk - UBA): Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas. Visiem UBA ir izstrādāti apsaimniekošanas plāni 2016. – 2021. gadam, kur pazemes ūdeņu kvantitatīvais stāvoklis visos UBA novērtēts kā *labs*;
- 2.1.10. Upju, ezeru un piekrastes ūdeņu ekosistēmas ir nozīmīgas no bioloģiskās daudzveidības viedokļa, tajos atrodas ES nozīmes biotopi, kā arī retas un potenciāli apdraudētas sugas. Kā viena no nozīmīgākajiem Latvijas dabas resursiem Vides pārskatā ir norādīta Baltijas jūras piekraste, kas visā tās ~495 kilometrus garumā ir izveidojusies kā unikāls dabas komplekss, ko veido jūra, pludmale, kāpas, meži, stāvkrausti, upju grīvas, lagūnu ezeri un randu pļavas. Tās bioloģisko daudzveidību veido jūras krasta un mežu biotopi. ES nozīmes aizsargājami biotopi piekrastē aizņem 23% no kopējās piekrastes platības, lielākā daļa (83%) no tiem atrodas *NATURA 2000* teritorijās. Piekrastes biotopi, it īpaši robežjoslā ar jūru ir ļoti dinamiski, tos ietekmē gan akumulācijas un erozijas procesi jūras krastā, gan arī saimnieciskā darbība piekrastē – ostu hidrotehniskās būves, kas maina sanešu plūsmas un līdz ar to veģetācijas attīstību. Jūras krasta biotopi ir ilglaicīgas dabas un cilvēku mijiedarbības rezultāts. Katrai ekosistēmai ir sava ekoloģiskā ietilpība, kuru pārsniedzot, ekosistēma tiek degradēta. No Latvijas piekrastes kopējā garuma 49 % (243,8 km) ir mazietekmētas ekosistēmas, 25% - vidēji ietekmētas, 22 % - ļoti stipri ietekmētas.¹² NAP2020 darbības laikā ir izstrādāts un apstiprināts plānošanas dokuments *Valsts ilgtermiņa tematiskais plānojums Baltijas jūras piekrastes publiskās infrastruktūras attīstība*,¹³ kura izstrādātos risinājumus jāturpina ieviest NAP2027 darbības laikā;
- 2.1.11. Dabas vērtību aizsardzībai ir noteiktas ĪADT, t.sk. Latvijā ir 4 nacionālie parki, 1 biosfēras rezervāts, 42 dabas parki, 9 aizsargājamo ainavu apvidi, 4 dabas rezervāti, 7 aizsargājamās jūras teritorijas un 261 dabas liegumiem, 3 27 dabas pieminekļi (ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie veidojumi (178), dendroloģiskie stādījumi (89), alejas (60)), kā arī aizsargājami ir dabas pieminekļi (dižakmeņi un dižkoki) un mikroliegumi. No minētajām ĪADT *NATURA 2000* tīklā ir iekļauti 4 nacionālie parki, 4 dabas rezervāti, 239 dabas liegumi, 37 dabas parki, 9 aizsargājamo ainavu apvidi, 7 aizsargājamās jūras teritorijas, 9 dabas pieminekļi un 24 mikroliegumi. Dabas aizsardzības pārvalde realizē ES Kohēzijas fonda projektu “*Priekšnosacījumu izveide labākai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai Latvijā*”, kā ietvarā līdz 2019. gada 31. decembrim norisinās biotopu izplatības un kvalitātes noteikšana. Vides pārskatā sniegts dzīvotņu aizsardzības stāvokļa vērtējums salīdzinājumā laika posmam no 2007. līdz 2012. gadam (2013. gada Ziņojums) ar laika posmu no 2013. līdz 2018. gadam (2019. gada Ziņojums)¹⁴ par dzīvotnēm, secinot, ka nedaudz samazinājies nelabvēlīga, slikta vērtējuma apjoms, tomēr pieaudzis tādu dzīvotņu īpatsvars, kuru aizsardzība novērtēta kā nepietiekoša. Visnelabvēlīgākais aizsardzības stāvoklis ir konstatēts zālāju dzīvotņu grupā, jo šobrīd visstraujāk izzūdošās ir dabisko pļavu dzīvotnes;
- 2.1.12. Vides pārskatā sniegts Latvijas ainavu raksturojums, atzīmējot, ka vēsturiski izveidoto ainavu izmaiņu ietekmē gan apbūves palielināšanās, gan arī tādi objekti kā, piemēram, vēja parki u.c.. Nākotnē paredzams, ka ainavu daudzveidības aizsardzība būs

¹² “Valsts ilgtermiņa tematiskā plānojuma Baltijas jūras piekrastei” projekta izstrāde un stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma veikšana. VARAM, SIA Grupa93, 2015

¹³ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2016. gada 17. novembra rīkojums Nr. 692

¹⁴ Ziņojums Eiropas Komisijai par Eiropas Savienības nozīmes biotopu un sugu stāvokli katrā valstī, ko nosaka Eiropas Padomes 1992. gada 21. maija direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību 17. pants

jānodrošina kā pielāgošanās klimata pārmaiņām, tostarp temperatūras paaugstināšanās ietekmētu ainavas ar plūdiem, kas radītu arī jūras krastu raksturojošu ainavu elementu (t.sk. augstvērtīgu pludmaļu) degradāciju vai iznīcināšanu, mežsaimniecības, lauksaimniecības, dabas objektu un urbāno ainavu elementu degradāciju vai iznīcināšanu u. c. riskus ainavu ekosistēmā. Ainavu aizsardzībai Latvijā šobrīd ir izveidoti deviņi aizsargājamo ainavu apvidi, kas iekļauti arī *NATURA 2000* tīklā, tiek ieviesta ainavu ekoloģiskā plānošana kā teritorijas pārvaldības instruments (ainavu ekoloģiskie plāni ir izstrādāti Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervātam un Rāznes Nacionālajam parkam), ainavu aizsardzība tiek integrēta teritorijas un dabas aizsardzības plānošanā;

- 2.1.13. Latvijā nozīmīgos dabas resursus veido tādi derīgie izrakteņi kā dolomīts, ģipšakmens, kaļķakmens, smilts-grants, smilts, kvarca smilts, māls un kūdra. Derīgo izrakteņu krājumu bilancē¹⁵ iekļautajām atradnēm (ar krājumu novērtējumu 2019. gada 1. janvārī) apkopoti dati par 471 aktīvo atradni, t.sk. 383 būvmateriālu izejvielu atradnēm un 88 kūdras un dziedniecības dūņu atradnēm. Bilances dati liecina, ka lielākos derīgo izrakteņu krājumus¹⁶ būvmateriālu atradnēs veido dolomīts – 390 milj.m³, smilts un grants – 371 milj.m³, kaļķakmens – 255 milj.m³, smilts – 172 milj.m³, māls – 103 milj.m³, kā arī kūdras un dziedniecības dūņu atradnēs kūdras krājumi – 120 milj.m³ un dziedniecības dūņu – 0,68 milj.m³;
 - 2.1.14. Neieviešot NAP2027, netiktu realizēti prioritātes “*Kvalitatīva dzīves vide un teritorijas attīstība*” rīcības virzienā “*Daba un vide*” plānotie uzdevumi, kas nodrošinātu dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas plānošanu.
- 2.2. Rezumējot, kā nozīmīgākie dabas resursi Latvijā tiek atzīmēti meži, kas Vides pārskatā tiek vērtēti kā potenciāls bioekonomikas attīstībā, savukārt lauksaimniecībā potenciāli iespējams iegūt lielāku pievienoto vērtību no lauksaimniecībā izmantojamām zemēm. Vides pārskatā kā unikāls dabas komplekss tiek raksturota Baltijas jūras piekraste un ĪADT bioloģiskās daudzveidības ziņā.
- 2.3. Saistībā ar Vides stāvokļa novērtējumu Birojs sniedz savu viedokli:
- 2.3.1. Novērtējis sniegto informāciju, Birojs secina, ka Vides pārskatā (4.nodaļa) ir iekļauta plaša un dažādas detalizācijas pakāpes informācija par Latvijas dabas resursu stāvokļa raksturojumu, galvenokārt, saistībā ar esošo situāciju attiecībā uz vides problēmām. Informācija sniegta kontekstā ar plānošanas dokumentā noteikto prioritāšu, rīcības virzienu un to īstenošanas risinājumiem (tik tālu, cik tas iespējams, ņemot vērā paša plānošanas dokumenta pašlaik izstrādātās redakcijas detalizācijas pakāpi).
 - 2.3.2. Esošā vides stāvokļa novērtējums SIVN procesā ir būtisks, jo caur šādu vērtējumu tiek analizēta vides informācija arī saistībā ar vides kvalitātei izvirzītajiem mērķiem un konkrētiem plānotajiem risinājumiem (un izmaiņām). Caur šādu analīzi var konstatēt (un pamatot), kādi līdzšinējie aktivitāšu veidi (kādu noteiktu mērķu sasniegšanai) nav izrādījušies efektīvi, kurās jomās (un kādas) nepieciešamas fundamentālas izmaiņas, kuru jomu (arī konfliktējošās) intereses rada nozīmīgākās ietekmes, kādi aspekti kavē vides kvalitātes mērķu sasniegšanu, kādi papildus risinājumi nepieciešami, lai konfliktējošās intereses salāgotu, ietekmes mazinātu u.c. Šajā aspektā Vides pārskats kopumā izstrādāts ļoti pārdomāti, analizēts esošais vides stāvoklis, sasniedzamie mērķi, ieskicētas arī vides problēmas. Tomēr Vides pārskatā, vērtējot esošo situāciju, iztrūkst vērtējuma sasaistē ar Nacionālo attīstības plānu periodam līdz 2020. gadam, tajā prognozētajiem sasniedzamajiem rezultātiem, novērtēto ietekmi, tās monitoringa rezultātiem. Atbilstoši NAP2027 – septiņu gadu periodā ir plānotas fundamentālās

¹⁵ Derīgo izrakteņu krājumu bilance par 2018. gadu, LVGMC, 2019

¹⁶ Derīgo izrakteņu apjomi uzrādīti, apvienojot A (izpēlīto) un N (novērtēto) kategorijas krājumus

pārmaiņas un izaugsme noteiktajos rīcības virzienos. Tomēr pašā plānošanas dokumentā rīcības virzienu mērķi (uzstādījuma sasniegšanai) formulēti ļoti kodolīgi un vispārīgi, – tādēļ arī no Vides pārskata nav iespējams viennozīmīgi konstatēt, kādas fundamentāli atšķirīgas varētu būt sagaidāmās ietekmes uz vidi (salīdzinājumā ar ietekmi uz vidi Nacionālajam attīstības plānam periodā līdz 2020. gadam).

3. Ar plānošanas dokumentu saistītie vides aspekti, vides kvalitātes un to ietekmējošo faktoru raksturojums

3.1. Plānošanas dokumenta vides aspekti un to ietekmes būtiskums Vides pārskatā ir vērtēti atbilstoši NAP2027 detalizācijas pakāpei, kas neļauj precīzi novērtēt visas iespējamās būtiskās ietekmes uz vidi, jo faktiskās ietekmes vidē Izstrādātājas vērtējumā veidosies, realizējot konkrētus projektus, kuri tiks plānoti un projektēti daudz detalizētāk, bet ir sagaidāms, ka tie ietvers šajā SIVN procedūrā identificētos galvenos ietekmes uz vidi aspektus. Vides pārskatā ir konstatēts, ka NAP2027 būtiskā ietekme (tieša, pozitīva, negatīva, netieša, vidēja termiņa, ilgtermiņa, īstermiņa) ir saistīta ar šādiem galvenajiem ietekmes uz vidi aspektiem: 1) dabas kapitāla (dabas resursu un dabas vērtību) saglabāšana (apskatīts šā atzinuma 2. sadaļā) un 2) vides kvalitātes (gaisa kvalitāte, SEG emisijas, virszemes ūdeņu kvalitāte, augsnes, grunts, pazemes ūdeņu kvalitāte, atkritumu apsaimniekošana) uzlabošanu (raksturots šai sadaļā). Vienlaicīgi NAP2027 ir identificēta ietekme uz cilvēka veselību, kas ir saistīta galvenokārt ar vides kvalitātes uzlabošanu, kā arī ietekme uz kultūras mantojuma saglabāšanu.

3.2. Vides pārskatā iekļauta informācija par vides kvalitātes aspektiem (arī problēmām), kas turpinās pastāvēt līdz ar noturīgu valsts ekonomikas izaugsmi un ienākumu līmeņa paaugstināšanos, galvenokārt tās ir SEG un gaisa piesārņotāju emisijas, materiālu izmantošana un atkritumu rašanās, barības vielu nonāksana jūrā, kā arī biotopu un sugu apdraudējums.¹⁷ Vides problēmas ir apskatītas Vides pārskatā, izmantojot informāciju, kas daļēji apkopota arī jau iepriekšējās Vides pārskata sadaļās:

3.2.1. Vides kvalitātes un to ietekmējošo faktoru raksturojumā tiek apskatītas SEG emisijas izmaiņas, par kurām saskaņā ar ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām dalībvalstis, t.sk. Latvija, katru gadu Konvencijas sekretariātam sniedz inventarizācijas datus, kurā tiek atspoguļota informācija par SEG emisiju un oglekļa dioksīda piesaistes dinamiku ilgtermiņā. SEG emisiju lielāko daļu veido oglekļa dioksīds (CO₂), metāns (CH₄) un vienvērtīgais slāpekļa oksīds (N₂O). Vides pārskatā tiek salīdzinātas SEG emisijas - neskaitot vai ieskaitot ZIZIMM, kas kopumā sniedz diferencētus rezultātus. 2017. gadā Latvijas SEG emisijas, neskaitot ZIZIMM, ieskaitot netiešās CO₂ emisijas - bija 11325,33 kilotonnas (kt) CO₂ ekvivalenta, bet ieskaitot ZIZIMM un netiešās CO₂ emisijas - 9618,48 kt CO₂ ekvivalenta. Visvairāk SEG emisiju īpatsvarā aizņem CO₂, kas sastāda lielāko daļu emisiju, tomēr pēdējos gados (salīdzinot ar 2010. gadu) Latvijā tas ir samazinājies par 5,9 %, savukārt nedaudz ir pieaudzis CH₄ un N₂O īpatsvars. Kopš 1990. gada, neskaitot ZIZIMM, Latvijā SEG emisijas ir samazinājušās par 56,9%, bet ieskaitot ZIZIMM - pa gadiem to apjomi ir bijuši izteikti mainīgi. Salīdzinot 2017. gada datus ar 2005. gada datiem, 2017. gadā SEG emisijas (neskaitot ZIZIMM) ir samazinājušās par 0,7%, savukārt - ieskaitot ZIZIMM - SEG emisijas ir pieaugušas par 17,0%. Vides pārskatā sniegti 2017. gada dati par emisiju avotiem:

3.2.1.1. Vislielākais SEG emisiju avots ir *enerģētikas sektors* (ietver arī transportu), 2017. gadā radot 63,8% no kopējām Latvijas SEG emisijām (neskaitot ZIZIMM). Enerģētikas sektora kopējās emisijas no 1990. gada ir samazinājušās par 62,5%, bet salīdzinot ar 2005. gadu - par 10,3%, vienīgi transporta emisijas ir pieaugušas par 9,4%. Emisiju izmaiņu iemesli galvenokārt ir saistīti ar patērētā kurināmā daudzuma izmaiņām sektoros;

¹⁷ ESAO Vides raksturlielumu pārskats par Latviju. Saīsinātā versija. ESAO 2019. gads

- 3.2.1.2. Lauksaimniecība ir otrs lielākais emisiju sektors Latvijas SEG inventarizācijā, kas radīja 24,6% no kopējām Latvijas SEG emisijām, neskaitot ZIZIMM;
- 3.2.1.3. SEG emisijas no rūpnieciskajiem procesiem un produktu izmantošanas ietver CO₂, CH₄, N₂O un fluorētās SEG (fluorogļūdeņraži (HFC) un sēra heksafluorīds (SF₆)), kas veidoja 6,5% no kopējām Latvijas SEG emisijām, neskaitot ZIZIMM;
- 3.2.1.4. SEG emisijas no atkritumu apsaimniekošanas veido 5,0% no kopējām SEG emisijām, neskaitot ZIZIMM;
- 3.2.1.5. Neto SEG emisijas no ZIZIMM¹⁸ bija – 1706,85 kt CO₂ ekv., salīdzinot ar – 9828,92 kt CO₂ ekv. 1990. gadā. Salīdzinājumā ar bāzes gadu izmaiņas ZIZIMM emisijās/piesaistē ir – 82,6%. CO₂ piesaistes samazinājums ZIZIMM sektorā saistāms ar mežistrādes apjoma pieaugumu, kas ir vairāk nekā divas reizes. Tāpat ievērojama nozīme SEG emisiju palielināšanā ir meža zemju transformēšanai par apdzīvotām vietām, kā arī dabiski apmežotu zemju transformācijai par aramzemēm un pļavām.
- 3.2.2. Vides pārskatā atspoguļota Latvijā visu gaisu piesārņojošo vielu emisiju (slāpekļa oksīdu, sēra dioksīda, nemetāna gaistošo organisko savienojumu, daļiņu PM_{2,5} un kvēpu jeb melnās ogles) datu analīze, atzīmējot, ka pēdējo desmit gadu laikā tās ir samazinājušās, izņemot amonjaka emisijas (NH₃). Visvairāk (par 59%) laika periodā no 2005. gada līdz 2016. gadam samazinājušās sēra dioksīda (SO₂) emisijas, kas saistīts ar kurināmā veida maiņu, SO₂ emisiju samazinājumu transporta sektorā, energoefektivitātes politikas īstenošanu mājāsaimniecībās u.c.. Kopējās NH₃ emisijas laika periodā no 2005. gada līdz 2016. gadam ir palielinājušās par 9 %, kur būtiskāko emisiju pieaugumu nosaka lauksaimnieciskās ražošanas pieaugums. Laika periodā no 2005. gada līdz 2016. gadam ir konstatēta kopējo daļiņu PM_{2,5} gada vidējo koncentrāciju vērtību samazināšanās tendence, tomēr daļiņu PM_{2,5} emisijas joprojām ir viena no visaktuālākajām Latvijas gaisa kvalitātes problēmām pilsētās: daļiņām PM_{2,5} noteiktais augšējais piesārņojuma novērtēšanas sliekšnis tiek pārsniegts Rīgā – Kronvalda bulvāra stacijā, kā arī Liepājas un Rēzeknes transporta ietekmes stacijās.
- 3.2.3. Atbilstoši LVGMC datiem tikai piektā daļa (21%) no Latvijas virszemes ūdensobjektiem (upes, ezeri) atbilst labai vai augstai ekoloģiskajai kvalitātei. Lielākā daļa (63%) ūdensobjektu atbilst vidējai ekoloģiskajai kvalitātei, 12,5% - sliktai un 3,5% - ļoti sliktai ekoloģiskajai kvalitātei. Sliktākā situācijā ir ūdensobjektiem Lielupes un Daugavas upju baseinos. Pārejas ūdensobjekta ekoloģiskā kvalitāte ir vidēja, piekrastes ūdeņu ūdensobjektu – vidēja (2 ūdensobjekti) un sliktā (2 ūdensobjekti). Ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes rādītāji Latvijā ir zemāki par ES vidējiem rādītājiem. Lielākajai daļai virszemes ūdensobjektu joprojām nav zināmi ķīmiskās kvalitātes rādītāji¹⁹. Ūdens kvalitāti ietekmē gan punktveida piesārņojuma avoti (komunālo un rūpniecisko notekūdeņu attīrīšanas iekārtu izplūdes), gan izkliedētie avoti (lauksaimniecība, mežsaimniecība, mājāsaimniecības), kā arī hidromorfoloģiskie pārveidojumi (hidroelektrostaciju dambji, hidrotehniskās būves upju krastos – nostiprinājumi, meliorētas upes, u.c.). Būtiska ietekme uz ūdeņu kvalitāti ir pārrobežu piesārņojumam,

¹⁸ Saskaņā ar 2006. gada IPCC vadlīnijām zemes platības zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIMM) kategorijā tiek iedalīta sešas zemes lietojuma kategorijās – meža zeme, aramzeme, pļavas, mitrāji, apbūves un citas. Latvijā ZIZIMM sektors ietver emisijas un CO₂ piesaisti no augstāk uzskaitītajām kategorijām, kas sadalītas sīkākās apakškategorijās “zemes, kas nav mainījušas zemes lietojuma veidu pēdējo 20 gadu laikā” un “zemes, kas ir mainījušas zemes lietojuma veidu pēdējo 20 gadu laikā”. ZIZIMM kategorijā tiek ierēķinātas arī emisijas no koksnes produktiem.

¹⁹ ESAO Vides raksturlielumu pārskats par Latviju. Saīsinātā versija. ESAO 2019. gads

jo 56 % no kopējās upju noteces rodas ārpus Latvijas – mūsu kaimiņvalstīs Lietuvā, Igaunijā, Baltkrievijā un Krievijā.

- 3.2.4. LVĢMC reģistrā “*Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrs*” ir iekļautas 3580 vietas (2019. gada oktobra dati), no kurām 241 ir reģistrēta kā piesārņota vieta, 2624 – kā potenciāli piesārņotas un 715 vietas, kas nav piesārņotas, t.i., tās apzinot ir secināts, ka tajās nav paaugstināts piesārņojums vai arī tajā ir veikta attīrīšana. 2014. - 2020. gada plānošanas periodā tiek veikta vēsturiski piesārņoto vietu sanācija, vides monitoringa un kontroles infrastruktūras un vides informācijas sistēmas uzlabošana, ieviešot darbības programmas “*Izaugsme un nodarbinātība*” uzdevumu 5.6.3. SAM “*Vēsturiski piesārņoto vietu sanācija*”. Programmas ietvaros tiek turpināta viena no būtiskāk piesārņoto vietu - Inčukalna sērskābā gudrona dīķu sanācija.
- 3.2.5. Latvijā no 2004. gada līdz 2016. gadam radīto atkritumu daudzums ir palielinājies vairāk nekā divas reizes, vienlaicīgi atkritumu poligoni tiek izmantoti vairāk nekā daudzās citās ESAO valstīs.²⁰ Kā secināts Eiropas Komisijas agrīnā brīdinājuma ziņojumā - Latvija ir viena no 14 dalībvalstīm, kur pastāv risks līdz 2020. gadam nesasniegt 50 % mērķrādītāju *atkritumu kā otrreizējo izejvielu izmantošanai (pārstrādei)* atbilstoši Atkritumu pamatdirektīvas 11. panta 2. punkta a) apakšpunktam, pamatojoties uz dalībvalstu izvēlēto aprēķināšanas metodi *par mājsaimniecības atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai [atkārtotai izmantošanai] un reciklēšanai [pārstrādei]*²¹ Līdzīgi kā citās Eiropas valstīs, Latvijā pastāv atkritumu apjoma palielināšanās risks. Šobrīd izstrādes stadijā ir *Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2028. gadam*, kurā tiks ņemta vērā Atkritumu apsaimniekošanas pamatdirektīva, līdz ar to tiek plānots ieviest *bioloģisko noārdāmo atkritumu obligātu dalīto vākšanu* no 2021. gada 1. janvāra. Lai nodrošinātu Latvijā radīto radioaktīvo atkritumu drošu apsaimniekošanu, Latvijā ir izstrādāta *Radioaktīvo atkritumu pārvaldības programma*, kas ir iekļauta *Vides politikas pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam*.
- 3.2.6. Saskaņā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk - VARAM) informāciju²² aglomerāciju grupā *CE >100 000* iedzīvotāju īpatsvars, kam ir nodrošināti kvalitatīvi centralizētās kanalizācijas pakalpojumi, pārsniedz 97 % (Rīgas aglomerācijā 97,3 % iedzīvotāji ir nodrošināti ar kvalitatīviem centralizētās kanalizācijas pakalpojumiem). Ļoti augsts kanalizācijas sistēmu pārklājuma nodrošinājums ir šādās aglomerācijās: Olaine (99,7%), Valmiera (99%), Liepāja (98,9%), Ogre (98,8%), Daugavpils (98,3%). Atšķirīgāks nodrošinājums ar centralizētajiem kanalizācijas pakalpojumiem novērojams aglomerāciju grupā no *2000 līdz 10000 CE*, jo finansiālu apsvērumu dēļ liela daļa iedzīvotāju ne vienmēr var uzreiz pieslēgt nekustamo īpašumu centralizētajai notekūdeņu savākšanas sistēmai. NAP2020 ieviešanas laikā ar notekūdeņiem novadītais biogēnu paliekošais piesārņojums ir nedaudz samazinājies. Piesārņojuma samazināšanās tendences ir izskaidrojamas ar Direktīvas par komunālo notekūdeņu attīrīšanu 91/271/EEK intensīvu ieviešanu – šīs direktīvas prasības ir tieši orientētas uz biogēno elementu emisiju būtisku samazinājumu no komunālajiem notekūdeņiem. Vides pārskatā saistībā ar notekūdeņu

²⁰ ESAO Vides raksturlielumu pārskats par Latviju. Saīsinātā versija. ESAO 2019. gads

²¹ Komisijas ziņojums Eiropas parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES atkritumu apsaimniekošanas tiesību aktu īstenošanu, tostarp agrīnā brīdinājuma ziņojums par dalībvalstīm, kuras varētu nesasniegt 2020. gadam izvirzīto mērķrādītāju attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai/reciklēšanai. Eunomia, 2018. gads, ETC/WMGE, 2018. gads
<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/LV/COM-2018-656-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>

²² Komunālo notekūdeņu un notekūdeņu dūņu apsaimniekošana Latvijā. VARAM, 2018.,
https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Udens/notekudeni/Zinojums_notekud_parskats_062019.pdf

attīrīšanu kā aktuāla vides problēma ir norādīta notekūdeņu dūņu apsaimniekošana.

3.3. Novērtējis sniegto informāciju, Birojs secina, ka Vides pārskatā (4. nodaļa) ir iekļauta informācija par vidi ietekmējošiem aspektiem, kā nozīmīgākās atzīmējot SEG un gaisa piesārņotāju emisijas, saražoto atkritumu un noglabāto atkritumu poligonos pieaugums, biogēno elementu emisijas no komunālajiem notekūdeņiem, piesārņoto vietu sanācija, kas kā vides problēmas jāturpina risināt arī NAP2027 plānošanas periodā.

4. Ar plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums un izvēlēta risinājuma pamatojums

4.1. Vides pārskata 6. nodaļā sniegts plānošanas dokumenta stratēģisko mērķu, prioritāšu, rīcības virzienu, to mērķu un indikatoru, kā arī plānoto uzdevumu iespējamās īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi vērtējums. Ietekmes uz vidi novērtējums veikts SIVN procesa identificētajiem galvenajiem ietekmes uz vidi aspektiem: 1) dabas kapitāla (dabas resursu un dabas vērtību) saglabāšana un 2) vides kvalitātes uzlabošana:

4.1.1. Prioritāte "*Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki*" attiecas uz sociālo aspektu un tieši nav saistīta ar ietekmi uz dabas resursiem, dabas vērtībām un vides kvalitāti. Pastarpināti prioritātes mērķa sasniegšana ir saistīta pārējo NAP2027 prioritāšu, piemēram, "*Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība*", "*Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei*", "*Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība*" un pārējo prioritāšu ietekmi. Savukārt NAP2027 prioritātēm noteikto mērķu nesasniegšana nākotnē var negatīvi ietekmēt šajā prioritātē ietvertu mērķu sasniegšanu. Ietekme izpaudīsies nākamajā vidēja termiņa plānošanas periodā un tālākā nākotnē;

4.1.2. Prioritāte "*Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei*" ir saistīta ar netiešu ietekmi uz vidi. Ietekme uz dabas resursiem, dabas vērtībām un vides kvalitātes aspektu ir sagaidāma tās rīcības virziena "*Zinātne sabiedrības attīstībai, tautsaimniecības izaugsmei un drošībai*" īstenošanā, netieša ietekme ir identificēta arī rīcības virziena "*Kvalitatīva, pieejama, iekļaujoša izglītība*" realizēšanai saistībā ar plānotajām pārmaiņām jaunā satura izglītībā vispārējā izglītības sistēmā un sagaidāmo rezultātu ilgtermiņā, kad augstāko izglītību saņēmusī sabiedrības daļa sāk darboties tautsaimniecībā un zinātnē;

4.1.3. Prioritātes "*Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība*" plānotais produktivitātes un materiālās labklājības pieaugums ir saistīts ar ietekmi uz vidi. Tieša vai netieša ietekme identificēta rīcības virzienu "*Produktivitāte un inovācija*" un "*Kapitāls un uzņēmējdarbības vide*" īstenošanā, kas var radīt ietekmi atkarībā no inovāciju un uz zinātnes bāzes radītu produkta satura;

4.1.4. Prioritātes "*Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība*" mērķa īstenošana Izstrādātājas vērtējumā būs saistīta ar apkārtējās vides un infrastruktūras faktoru kopumu un to mijiedarbību, kas raksturo vides kvalitāti un tīrību, kā arī svarīgāko pakalpojumu (transporta, mājoklis, energoapgāde, elektroniskie sakari) kvalitāti un pieejamību. Prioritātē iekļautie rīcības virzieni un uzdevumi risina arī klimata pārmaiņu mazināšanas jautājumus, nodrošinot klimata, enerģētikas un atkritumu apsaimniekošanas starptautisko un nacionālo mērķu sasniegšanu, tiek plānota arī plaši pieejamo dabas resursu izmantošana videi draudzīgu, viedu būvniecības materiālu radīšanai, kas veicinātu mobilitāti, attīstītu jaunu videi draudzīgu un zemas enerģijas patēriņa mājokļu būvniecību un to pieejamību. Prioritāte nosaka risinājumus transporta infrastruktūras turpmākai attīstībai, kas nodrošina teritoriāli vienmērīgu sasniedzamību un kvalitatīvu iekšējo mobilitāti apdzīvotajās vietās. SIVN procesā tieša vai netieša ietekme uz dabas kapitālu un vides kvalitāti ir identificēta visiem rīcības virzieniem, t.i., "*Daba un vide*", "*Tehnoloģiskā vide un pakalpojumi*", "*Līdzsvarota reģionālā attīstība*" un "*Mājoklis*". Prioritātes ieviešanai kopumā novērtēta pozitīva, ilgtermiņa

ietekme. Secināts, ka Vides kvalitātes uzlabošanās ilgtermiņā, mazinoties cilvēku veselību ietekmējošiem negatīviem vides faktoriem (piemēram, gaisa piesārņojums ar daļiņām, amonjaku un citām piesārņojošām vielām, kā arī citiem), ir saistīta arī ar pozitīvu ietekmi uz cilvēku veselību;

- 4.1.5. Prioritātes "*Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei*" mērķī un tajā iekļautajos rīcības virzienos akcentēta kultūras un sporta pasākumu pieejamības un nozīmes paaugstināšana cilvēku dzīvē u.tml. uzdevumi, bet NAP2027 šajā līdž ar citiem kultūras un sporta jomas jautājumiem akcentē kultūras mantojuma saglabāšanas nākamajām paaudzēm aspektu. Ar prioritātes īstenošanu netiek prognozēta ietekme uz dabas resursiem, vērtībām un vides kvalitāti;
 - 4.1.6. Prioritātes "*Vienota, droša un atvērta sabiedrība*" mērķis ir vērsts uz drošas un tiesiskas valsts attīstību. Dabas resursu un vides aizsardzības jomas pārvaldība, sabiedrības drošība un vides aizsardzība civilās aizsardzības jomas kontekstā ir šī SIVN objekts. Netieša ietekme ir identificēta rīcības virzieniem "*Tiesiskums un pārvaldība*" un "*Drošība*".
- 4.2. Vides pārskatā atzīmēts, ka plānošanas dokumenta ieviešanas laikā ir īpaši svarīgi turpināt izvērtēt projektu un pasākumu ietekmes uz vidi turpmākā plānošanas un investīciju projektu ieviešanas stadijā, lai panāktu vispatverošu ekonomiskās paradigmas un sabiedrības dzīves veida un paradumu maiņu, kas nodrošinātu plānoto mērķu sasniegšanu tautsaimniecībā un līdž ar to arī vides jomā attiecībā uz dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un vides kvalitātes uzlabošanu.
- 4.3. Plānošanas procesā atsevišķu prioritāšu pamatnostādņu, rīcības virzienu un uzdevumu izstrādei ir izvērtētas arī alternatīvas, kas ir norādītas šā atzinuma 1.4. punktā, kur visos gadījumos, pamatojoties uz vides apsvērumiem, ir izvēlēta minēto prioritāšu 1. alternatīva.
- 4.4. Saistībā ar NAP2027 īstenošanas iespējamās ietekmes uz vidi novērtējumu Birojs izteic šādu viedokli:
- 4.4.1. Birojs secina, ka plānošanas dokumenta izstrādes SIVN laikā ir noteiktas un izvērtētas paredzamās galvenās iespējamās ietekmes, ņemot vērā NAP2027 pašlaik izstrādātās redakcijas detalizācijas pakāpi un novērtējumu par esošo vides stāvokli. Birojs pozitīvi novērtē, ka Izstrādātāja Vides pārskatā sniegusi dažādu alternatīvu izvērtējumu, rekomendējot piemērotāko alternatīvu, kas ir arī plānošanas dokumenta galīgā redakcija. Tomēr Birojs jau iepriekš izteicis viedokli, ka viens no būtiskiem SIVN uzdevumiem būtu bijis vērtēt arī iespējamās konkrētos risinājumus, ar kādiem uzstādītos mērķus paredzēts sasniegt (analizējot arī, - vai ar šādiem risinājumiem tos iespējams sasniegt). Pašreizējā NAP2027 detalizācijas pakāpe šos risinājumus neļauj identificēt, lai gan darbs pie konkrētām aktivitātēm, PKC sadarbojoties ar nozaru ministrijām, tiek veikts (indikatīvi atbalstāmie projekti).
 - 4.4.2. Vides pārskatā atzīmēts, ka plānošanas dokumenta realizācijas rezultātā paredzamas gan pozitīvas, gan negatīvas un neitrālas ietekmes un 6. tabulā sniegtas plānoto rīcības virzienu un uzdevumu ietekmes novērtējums uz dabas vērtībām un vides kvalitāti. Kopumā Vides pārskats izstrādāts pārdomāti, labā kvalitātē un atbilstoši Noteikumu Nr. 157 8.7. punktā noteiktajām prasībām, tomēr izvērtējumam ir arī trūkumi, kas saistīti ar paša plānošanas dokumenta (NAP2027) detalizācijas pakāpi.
 - 4.4.3. Tā, piemēram, Vides pārskatā ietverta atsauce uz Zemkopības ministrijas izstrādāto Latvijas Bioekonomikas stratēģiju laikposmam līdz 2030. gadam, kas sagatavota kā informatīvais ziņojums²³, kurā norādīts uz vairākiem pasākumiem, piemēram, nepieciešamību mainīt normatīvo regulējumu, kas "*kavē saimniecisko mežu racionālu*

²³ <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40433525&mode=mk&date=2017-12-19>

un ilgtspējīgu izmantošanu”, nepieciešamību būtiski paātrināt procesus, “*kas saistīti ar neproduktīvo mežaudžu platību nomaiņu pret produktīvām audzēm, ģenētiski uzlabota un klimata pārmaiņām piemērota stādāmā materiāla izmantošanu meža atjaunošanā un ieaudzēšanā, jaunaudžu kopšanu, meža autoceļu pārbūvi un būvniecību, meža meliorācijas sistēmu pārbūvi un būvniecību un saimniecisko mežu sniegto ekosistēmu pakalpojumu klāstu un intensitāti*”. Sasaistē ar minēto – Vides pārskatā analizētas iespējamās izmaiņas, ja NAP2027 netiktu īstenots, secinot, ka – ja NAP2027 netiktu īstenots, Latvijas valsts turpinātu būt 122. vietā pasaulē pēc pievienotās vērtības meža nozarē, turpat secināts, “*jau šobrīd, lielākoties neilgtspējīgas un zemas pievienotās vērtības mežizstrādes un ar to saistīto nozaru attīstības dēļ un neatbilstošas kompensāciju sistēmas dēļ, ir izveidojies mežizstrādes un dabas aizsardzības mērķu pretnostatījums*”. Tomēr, nedz no NAP2027, nedz Vides pārskata nav secināms, kādas tieši paredzētas rīcības, lai nodrošinātu lielāku pievienoto vērtību meža nozarē, mainīt kompensāciju sistēmu par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem, līdzsvarot mežizstrādes un dabas aizsardzības mērķus. Vadoties no NAP2027 noteiktajiem indikatoriem, secināms, ka attīstības virziena “*Daba un vide*” ietvaros kā viens no mērķiem noteikts “*Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, kas balstīta zinātniskajos pētījumos, līdzsvarojot ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās intereses*”, tomēr par konkrētām rīcībām, kas šī mērķa ietvaros paredzētas, no NAP2027 un tā Vides pārskata nav iespējams spriest, kas Birojam liek saglabāt piesardzību attiecībā uz sagaidāmās ietekmes pilnvērtīgu ņemšanu vērā. Jo īpaši piesardzību ir pamats saglabāt, ņemot vērā Vides pārskata autoru izvēli saistītajā jomā Vides pārskatā citēt tieši Zemkopības ministrijas izstrādātajā Latvijas Bioekonomikas stratēģijā laikposmam līdz 2030. gadam ietvertās atziņas, no kurām var izrietēt apņemšanās veikt arī vērienīgas izmaiņas sektorā ar būtisku ietekmi uz vidi. Šādu izmaiņu vidū, iespējams, varētu tikt apsvērti gan nozīmīgi attīstības projekti, kas atbilst Novērtējuma likuma 1. un 2. pielikuma nosacījumiem, gan, iespējams, arī līdz šim ilgstoši jau apspriestās un pretrunīgi vērtētās izmaiņas normatīvajos aktos par galvenās cirtes caurmēra samazināšanu priežu, egļu un bērzu mežos, ciršanas ierobežojumu mazināšanu Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjoslā u.c.. NAP2027 un Vides pārskatā iztrūkstošā konkrētība neļauj par šī virziena tvērumu izdarīt viennozīmīgus secinājumus, lai gan pēc būtības attīstības virziens “*Daba un vide*” varētu būt sevī no vides aspektu viedokļa visvairāk iekļaujošais plānošanas risinājums ar būtisku ietekmi uz vidi. Tādēļ apstākļos, kad NAP2027 tiek apspriests un Vides pārskats tam sagatavots bez pasākumu konkrētības (lai gan darbs pie konkrētām aktivitātēm un prioritāri atbalstāmajiem investīciju projektiem tiek veikts), NAP2027 izstrādātāji un piemērotāji nevar uzskatīt un paļauties, ka šādi (minētie un citi) risinājumi ar šo SIVN būtu bijuši novērtēti.

- 4.4.4. Izdodot šo atzinumu, Birojs ņem vērā, ka NAP2027 268. punktā norādīts, ka sabiedrības pieaugošā vēlme intensīvāk izmantot dabas kapitālu ir laikus līdzsvarojama ar bioloģiskās daudzveidības aizsardzības pasākumiem, oglekļa dioksīda piesaistes saistību izpildi un jaunākajām zinātniskajām atziņām par dabas resursu ilgtspējīgu un efektīvu izmantošanu. Turpat norādīts, ka – lai līdzsvarotu saimniecisko darbību, sabiedrības sociālās intereses, oglekļa dioksīda piesaistes saistību izpildi un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu dabas kapitāla ilgtspējīgā apsaimniekošanā, šajā plānošanas periodā sabiedrībai jāvienojas par aizsargājamām dabas vērtībām un to platībām līdzsvarā ar tām dabas kapitāla sniegtajām reģionālās attīstības iespējām, kas ir būtiskas lauku teritoriju nodarbinātības saglabāšanā, vienlaikus paredzot taisnīgus kompensāciju mehānismus par aizsargājamo teritoriju un vērtību saglabāšanu. Attiecīgi var uzskatīt, ka plānošanas dokumentā ir iekļauts uzdevums un deleģējums attīstību nodrošināt veidā, kas atrod līdzsvaru. Tomēr Biroja ieskatā NAP2027 SIVN, ja tas būtu uzsākts un veikts iespējami savlaicīgi, būtu bijis vērtīgi vairāk analizēt un izgaismot šīs interešu pretrunas, jau šajā stadijā ieskicēt lielākos izaicinājumus un interešu

konfliktus, ievirzīt plānošanas periodā veicamo lēmumu pieņemšanu.

5. Risinājumi iespējamās ietekmes uz vidi samazināšanai

5.1. Risinājumi negatīvo ietekmju novēršanai un samazināšanai ir iedalāmi vairākās grupās, ko nosaka NAP2027 īstenošanas stadijas:

5.1.1. **Plānošanas stadijā** NAP2027 uzdevumu izpildei pirms konkrētu projektu izstrādes un ieviešanas ir jāveic plānošanas pasākumi, piemēram, teritorijas plānojumu grozījumu, lokālplānojumu vai detālplānojumu izstrāde konkrētām teritorijām, dabas aizsardzības plānu vai sugu aizsardzības plānu izstrāde u.c.. Uzsākot teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādi, ir jānovērtē sagaidāmās ietekmes uz vidi un *NATURA2000* teritorijām normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Gadījumā, ja attīstības plānošanas dokumentam ir jāveic SIVN, tad tā ietvaros tiek detalizētāk vērtētas plānoto darbību būtiskās ietekmes uz vidi, noteikti risinājumi negatīvo ietekmju novēršanai un mazināšanai un noteikti monitoringa pasākumi. Dabas aizsardzības un sugu aizsardzības plānu izstrādes procesā tiek vērtētas antropogēnās slodzes un plānoto aktivitāšu ietekme, lai sasniegtu dabas aizsardzības mērķus. Arī gadījumos, ja nav jāveic īpaši plānošanas pasākumi, uzsākot ieviešanu, ir jāprecizē īstenojamie uzdevumi, iespējamās ietekmes uz vidi un projektā jāplāno negatīvās ietekmes mazināšanas pasākumi un to sagaidāmie rezultāti;

5.1.2. **Ieviešanas stadijā**, ja ir nepieciešams, jāveic normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā noteiktos projektu ietekmes uz vidi novērtējuma pasākumus. Šos pasākumus var iedalīt trīs kategorijās:

5.1.2.1. Darbības, kurām saskaņā ar normatīvo aktu prasībām ir nepieciešams veikt ietekmes uz vidi novērtējumu (turpmāk – IVN). IVN ir jāveic Novērtējuma likuma 1. pielikumā “*Objekti, kuru ietekmes novērtējums ir nepieciešams*” noteiktajām darbībām. IVN procedūra (atkarībā no darbības ietekmes uz apjoma) var tikt piemērota sākotnējā izvērtējuma rezultātā. Ja plānotā darbība var būtiski ietekmēt *NATURA2000* teritoriju, tai veicams ietekmes uz *NATURA2000* teritoriju novērtējums. NAP2027 plānota *Publiskās lietošanas dzelzceļa līnijas Rail Baltica* (turpmāk - *Rail Baltica*) projekta attīstība, kam ir veikts IVN NAP2020 darbības laikā, tādējādi, ieviešot projektu, ir jāņem vērā Biroja atzinumā par IVN ziņojumu noteiktās prasības, kā arī IVN ziņojumā plānotie pasākumi negatīvo ietekmju mazināšanai, it īpaši attiecībā uz vides trokšņa ietekmes novēršanu;

5.1.2.2. Darbības, kurām saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu ir nepieciešams veikt sākotnējo izvērtējumu. Darbības, kurām ir jāveic sākotnējais novērtējums, tiek noteiktas atbilstoši Novērtējuma likuma 2. pielikuma “*Darbības, kurām nepieciešams sākotnējais izvērtējums*” nosacījumiem. NAP2027 plāno attīstīt viedās specializācijas, kā arī uzņēmējdarbību, t.sk. tūrisma, it īpaši reģionos. Daļai no plānotajām darbībām, ņemot vērā plānotos apjomus un jaudas, var būt nepieciešams veikt sākotnējo izvērtējumu. Novērtējuma likuma 2. pielikums var attiekties, piemēram, uz šādam darbībām: atkritumu pārstrādes un apstrādes iekārtas, ja to jauda ir 5 tonnas diennaktī (visas darbības, uz kurām neattiecas šā likuma 1. pielikums), darbībām ūdenssaimniecības projektiem atbilstoši 2. pielikuma nosacījumiem, jaunu ceļu būvniecībai, ja tā garums ir 1 kilometrs un vairāk vai, ja tas paredzēts ĪADT, robežojas ar ĪADT, robežojas ar ĪADT vai paredzēts 100 metru attālumā no tās. Ietekmes uz vidi sākotnējais izvērtējums ir nepieciešams arī

ēku un būvju būvniecībai, pārbūvei, atjaunošanai un restaurācijai Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes krasta kāpu aizsargjoslā. Attīstoties rūpniecībai, sākotnējais izvērtējums var tikt piemērots dažādām pārtikas rūpniecības ražotnēm saskaņā ar 2. pielikumā noteikto, rūpniecisko iekārtu uzstādīšanai elektrības, tvaika un karstā ūdens ražošanai, ja to ievadītā siltuma jauda pārsniedz 50 megavatus, tekstilrūpniecības un koka rūpnieciskās ražošanas attīstībai saskaņā ar 2. pielikumā noteikto, kā arī citām Novērtējuma likuma 2. pielikumā noteiktajām darbībām;

5.1.2.3. Darbības, kurām saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu ir nepieciešams saņemt nosacījumus no vides institūcijām. Darbības, kuru veikšanai nepieciešami tehniskie noteikumi nosaka Ministru kabineta 2015. gada 27. janvāra noteikumi Nr. 30 “*Kārtība, kādā Valsts vides dienests izdod tehniskos noteikumus paredzētajai darbībai*”. Tehniskajos noteikumos VVD reģionālā vides pārvalde nosaka vides aizsardzības prasības, kuras jāņem vērā būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādē un skaņošanā. Gadījumā, ja projekts attiecas uz bioloģisko daudzveidību vai NATURA2000 teritorijām, ir jāsaņem atzinumu arī no Dabas aizsardzības pārvaldes.

5.1.3. **Risinājumi NAP2027 ieviešanas uzraudzības jeb monitoringa stadijā.** Ja ieviešanas monitoringa rezultātā tiek konstatēta negatīva ietekme uz dabas kapitālu vai vides kvalitāti, kas ir saistīta ar NAP2027 iekļauto stratēģisko mērķu, prioritāšu, rīcības virzienu un uzdevumu īstenošanu, tad ir jāveic korekcijas plānošanas dokumentā, kas jau ir noteikts plānošanas dokumenta izveidotajā nodaļā “*NAP2027 īstenošanas, finansēšanas, uzraudzības un novērtēšanas process*”.

5.2. Kopumā Birojs secina, ka, ņemot vērā to, ka NAP2027 ir noteikti nacionālās attīstības vidēja termiņa stratēģiskie mērķi, prioritātes, rīcības virzieni, to indikatori un plānotie uzdevumi mērķu sasniegšanai, bet plānošanas dokumenta redakcijā, par kuru sagatavots Vides pārskats, netiek noteikti projekti un detalizētas darbības, - valsts politikas plānošanas dokumentam pašlaik nav bijis iespējams novērtēt konkrētas iespējamās būtiskās ietekmes uz vidi. Līdz ar to Vides pārskatā ir iestrādāti vispārēji risinājumi plānošanas dokumenta īstenošanas ietekmes mazināšanai, kas būtu jāņem vērā, realizējot konkrētus projektus. Vienlaikus Birojs vērs uzmanību tam, ka plānošanas dokumentā ir iekļautas arī tādas perspektīvā paredzamās ar uzņēmējdarbību saistītas saimnieciskās darbības, *kas potenciāli varētu apdraudēt aizsargājamus biotopus un sugas*, t.sk. plānošanas dokumentā paredzot palielināt alternatīvās enerģijas resursu izmantošanas īpatsvaru, tostarp plānojot jaunu vēja parku un/vai elektrostaciju teritoriju izveidi. Tādējādi Birojs rekomendē pirms jaunu objektu izveides, kas potenciāli varētu radīt biotopu un sugu apdraudējumu, nepieciešams veikt attiecīgās teritorijas bioloģiskās daudzveidības detalizētāku izpēti saistībā ar konkrētām plānotajām izmaiņām, lai iespējami argumentēti varētu lemt par konkrēto darbību akceptēšanas iespējamību. Tāpat jāņem vērā, ka ar plānošanas dokumenta īstenošanu, piemēram, transporta infrastruktūras jomā vai konkrētu uzņēmējdarbības projektu attīstības gadījumā, var tikt izveidoti objekti, kuriem atbilstoši Novērtējuma likumā noteiktajam ir jāveic ietekmes uz vidi novērtējuma procedūra un/vai ietekmes uz vidi sākotnējais izvērtējums. Tāpat šajā plānošanas stadijā, ņemot vērā plānošanas dokumenta detalizācijas pakāpi, nevar izslēgt, ka kādam no projektiem varētu būt ietekme arī uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (NATURA 2000). Šādā situācijā, veicot ietekmes uz vidi sākotnējo izvērtējumu un, ja tajā tiek konstatēta būtiskas ietekmes iespējamība, nepieciešams veikt ietekmes uz NATURA 2000 teritoriju novērtējumu. Gadījumā, ja kādam no plānošanas dokumenta projektam tiek piemērota ietekmes uz NATURA 2000 teritoriju novērtējuma procedūra, nepieciešams izvērtēt plānotās darbības ietekmes būtiskumu, kā arī nepieciešamību noteikt un ieviest kompensēšanas pasākumus.

6. Plānošanas dokumenta iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes izvērtējums

Plānošanas dokuments attiecas uz visas Latvijas valsts teritorijas attīstības plānošanu un, ieviešot NAP2027 prioritātes, rīcības un uzdevumus, robežjoslās ar kaimiņu valstīm ir iespējama pārrobežu ietekme, kas var veidoties, īstenojot projektus uzņēmējdarbībā, transporta infrastruktūras uzlabošanā, vides aizsardzības jomā (vēsturiski piesārņoto vietu sanācības un revitalizācijas projekti, ūdenssaimniecības projekti, dabas aizsardzības projekti) un citās jomās.

Sagaidāmā ietekme var būt saistīta ar ietekmi uz vides kvalitāti (gaisa kvalitātes izmaiņas, SEG emisiju samazināšana, vēsturiskā piesārņojumā mazināšana, ūdeņu kvalitātes uzlabošana, izkliedētā piesārņojuma mazināšana no dažādiem zemes izmantošanas veidiem), kā arī ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu un bioloģisko daudzveidību, uzlabojot Eiropas Savienības nozīmes biotopu un aizsargājamo sugu aizsardzības statusu, tādējādi kopumā var uzskatīt, ka iespējamās ietekmes būs ar pozitīvu tendenci.

Vides pārskata sabiedriskās apspriešanas ietvaros Birojs ir informējis Lietuvas Republikas un Igaunijas Republikas atbildīgās institūcijas pārrobežu ietekmes uz vidi jomā par NAP2027 izstrādi un Vides pārskatā iekļauto novērtējumu, norādot, ka NAP2027 pašlaik izstrādātā redakcija neiekļauj informāciju par konkrētiem iespējamiem projektiem, tai skaitā to iespējamu īstenošanu teritorijās ar pārrobežu ietekmi. Kaimiņvalstis priekšlikumus vai ierosinājumus Vides pārskata vai NAP2027 pašreizējo redakciju pilnveidošanai nav sniegušas.

Birojs secina, ka NAP2027 ieviešanas laikā plānots turpināt attīstīt publiskās lietošanas dzelzceļa līnijas “*Rail Baltica*” projektu, kuram ir veikts IVN, t.sk. pārrobežu ietekmes novērtējums, tāpat no Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.-2030. gadam izriet, ka NAP2027 ieviešanas laikā varētu tikt īstenoti selgas vēja parku projekti, kam var būt pārrobežu ietekme uz vidi. Attiecīgi nav izslēgts, ka NAP2027 iekļauj priekšnoteikums arī citu šādu projektu īstenošanai, kas pašlaik ar Vides pārskatu nav identificēti, jo NAP2027 satura izstrāde nav pilnībā pabeigta. Uzsākot jaunus attīstības projektus, ja tiem tiek konstatēta būtiska pārrobežu ietekme, atbilstoši kārtībai, kāda ir noteikta starptautiskajos un nacionālajos normatīvajos aktos, kā arī nosacījumiem starpvalstu līgumos par pārrobežu ietekmes uz vidi novērtējumu, ir jāveic kaimiņvalstu informēšana, tās iesaistot ietekmes uz vidi novērtēšanas procedūrās, izstrādājot arī pasākumus iespējamās negatīvās ietekmes mazināšanai vai novēršanai.

7. Iespējamie kompensēšanas pasākumi

Saskaņā ar likuma “*Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*” 43. panta nosacījumiem kompensēšanas pasākumi ir jānosaka, ja plānošanas dokuments ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*Natura 2000*) ekoloģiskās funkcijas, integritāti un ir pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem. Ievērojot NAP2027 detalizācijas līmeni un, ņemot vērā to, ka plānošanas dokuments ir izstrādāts, ievērojot starptautiskos un nacionālos vides mērķus, vides aizsardzības normatīvos aktus, Vides pārskatā secināts, ka NAP2027 ieviešana negatīvi neietekmēs Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*NATURA 2000*) – tādēļ specifiski dabai nodarīto kaitējumu kompensēšanas pasākumi nav nepieciešami.

Tomēr turpmākā plānošanā, īstenojot NAP2027, piemēram, transporta infrastruktūras jomā vai konkrētu uzņēmējdarbības projektu attīstības gadījumā, iespējams, var tikt ietekmētas *NATURA 2000* teritorijas. Tādos gadījumos atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir jāveic ietekmes uz vidi sākotnējais izvērtējums un, ja tajā tiek konstatēta būtiskas ietekmes iespējamība, - ietekmes uz *NATURA 2000* teritoriju novērtējums. Gadījumā, ja atbilstoši Latvijas normatīvo aktu prasībām kādam projektam tiek piemērota ietekmes uz *NATURA 2000* teritoriju novērtējuma procedūra, tās laikā tiks izvērtēts plānotās darbības ietekmes būtiskums, nepieciešamība noteikt un ieviest kompensēšanas pasākumus.

8. Paredzētie pasākumi monitoringa nodrošināšanai

Izstrādātāja norādījusi uz vides stāvokļa monitoringa nepieciešamību atbilstoši Latvijas normatīvo aktu prasībām, kurās ir noteiktas Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīvas 2001/42/EK “*Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu*” prasības.

NAP2027 ir iekļauta nodaļa “*NAP2027 īstenošanas, finansēšanas, uzraudzības un novērtēšanas process*”, kurā ir norādīts: “*NAP2027 ir ietvertas indikatoru sasniedzamās vērtības 2024. un 2027. gadā, kas ļaus NAP2027 īstenošanas procesa vidū izvērtēt valsts attīstības virzību uz nospraustajiem mērķiem un nepieciešamības gadījumā lemt par papildu uzdevumiem vai nepieciešamu resursu pārdali.*” Līdz ar to monitoringa ziņojumā par plānošanas dokumenta ieviešanas rezultātiem paredzēts izmantot jau NAP2027 ietvertos indikatorus, t.sk. kopējo SEG emisiju intensitāte pret IKP, CO₂ piesaiste un SEG emisiju attiecība noteiktās ZIZIMM sektora zemes uzskaites kategorijās, gaisa piesārņojuma procentuālais samazinājums: slāpekļa oksīdi (NO_x), daļiņas (PM_{2,5}), amonjaks (NH₃), augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei atbilstošu ūdensobjektu īpatsvars, sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis, labvēlīgā aizsardzības stāvoklī aizsargājamo biotopu īpatsvars, lauku putnu indekss, meža putnu indekss u.c..

Papildus plānošanas dokumentā jau ietvertajiem indikatoriem, vides stāvokļa izmaiņu un to tendenču raksturošanai Izstrādātāja ieteikusi izmantot informāciju, kas sniedz priekšstatu par notikušo izmaiņu cēloņiem, piemēram: 1) attīrīto notekūdeņu apjomi un kvalitāte: virszemes ūdeņos novadīto attīrīto notekūdeņu apjomu dinamika (pa gadiem) un atbilstība normatīvo aktu prasībām attiecībā uz attīrīšanu; 2) vēsturiski piesārņotās vietas, kurās veikta sanācija un revitalizācija (skaits), augsnes, grunts un pazemes ūdeņu kvalitātes izmaiņas tajās; 3) ĪADT apsaimniekošanas plānu un sugu aizsardzības plānu īstenošana un 4) gaisa kvalitātes izmaiņas pilsētās (papildus NAP2027 noteiktajiem indikatoriem), piemēram, daļiņu PM10 gada vidējo koncentrācijas salīdzinājumā ar normatīvajos aktos noteikto robežlielumu.

Biroja ieskatā monitoringa ziņojumā iekļaujамie vides stāvokļa raksturojošie indikatīvie rādītāji ir detalizēti definēti Izstrādātājas norādītajā NAP2027 nodaļā “*NAP2027 īstenošanas, finansēšanas, uzraudzības un novērtēšanas process*”, kas ir saistīti ar mērķi - vides un dabas aizsardzības pasākumu plānošana un to efektivitātes kontrole. Tomēr jāņem vērā, ka NAP2027 īstenošanas uzraudzība un NAP2027 ietekmes uz vidi uzraudzība nav viens un tas pats. Proti, ar NAP2027 noteikti sasniedzamie mērķi un indikatori, caur kuriem pārbaudīt, vai šie mērķi sasniegti. Tomēr minētie indikatori ne vienmēr sniedz informāciju par to, kāda ir attiecīgā mērķa ietekme uz vidi, jo īpaši konfliktējošo interešu jomās. Birojs iesaka NAP2027 izstrādātājiem pārdomāt, vai nav nepieciešams noteikt papildus indikatorus, lai uzraudzītu, vai Vides pārskatā izteiktās prognozes par sagaidāmo (galvenokārt pozitīvo) ietekmi uz dabas vērtībām, dabas resursiem un vides kvalitāti, piepildījušās, vai nav identificējama iepriekš neparedzēta ietekme uz vidi, un iepriekš neparedzēta ietekme uz vidi nav iemesls izdarīt grozījumus NAP2027.

NAP2027 uzraudzības un novērtēšanas procesā plānots, ka pēc NAP2027 apstiprināšanas Ministru kabinets reizi divos gados iesniegs izskatīšanai Saeimā vienotu savstarpēji integrētu ziņojumu par Latvija2030, NAP2027 īstenošanu un valsts ilgtspējīgu attīstību, un monitoringa ziņojumā par plānošanas dokumenta ieviešanas rezultātiem ir izmantojami integrētā ziņojuma materiāli.

II Vides pārskata sabiedriskā apspriešana

Plānošanas dokumenta un Vides pārskata sagatavošanas izstrādes laikā bija nodrošināta aktīva sabiedrības līdzdalība. Ar NAP2027 sabiedriskās apspriešanas laikā varēja iepazīties PKC tīmekļa vietnē: <https://www.pkc.gov.lv/>, ar plānošanas dokumenta Vides pārskata projektu varēja iepazīties PKC tīmekļa vietnē: <https://www.pkc.gov.lv/> un SIA “*Grupa93*” tīmekļa vietnē: www.g93.lv. Plānošanas dokumenta sabiedriskā apspriešana notika no 2019. gada 07. oktobra līdz 2019. gada 25. novembrim, Vides pārskata projekta sabiedriskā apspriešana - no 2019. gada 25. oktobra līdz 2019. gada 25. novembrim. Sabiedriskās apspriešanas sanāksme notika 2019. gada 07. novembrī no plkst. 9.00 līdz plkst. 12.00 Latvijas Universitātes Dabaszinātņu akadēmiskā centra Magnum auditorijā (106. telpa, 1. stāvs) Jelgavas ielā 1, Rīgā. Sanāksmē izteiktie priekšlikumi ir ņemti vērā un iekļauti Vides pārskatā.

Vides pārskata projekts komentāru un priekšlikumu sniegšanai tika nosūtīts Biroja norādītajām 17 institūcijām un organizācijām, no tām 14 institūcijas sniedza atsauksmes par Vides pārskata projektu. Saņemto priekšlikumu un komentāru apkopojums, kā arī informācija par to ņemšanu vērā vai noraidīšanu sniegta 1. pielikumā *Pārskats par saņemtajiem priekšlikumiem, to izvērtējumu, komentāriem un informācija par to ņemšanu vērā vai noraidīšanu*. Par Vides pārskata projektu izteiktie priekšlikumi, ciktāl tie attiecas uz NAP2027 saturu un detalizācijas pakāpi, ir ņemti vērā un iekļauti precizētajā Vides pārskatā.

Izvērtētā dokumentācija:

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam un tā Vides pārskats.

Piemērotās tiesību normas:

1. Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīva 2001/42/EK "*Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu*";
2. Attīstības plānošanas sistēmas likums;
3. Atkritumu apsaimniekošanas likums;
4. Likums "*Par ietekmes uz vidi novērtējumu*";
5. Sugu un biotopu aizsardzības likums;
6. Likuma "*Par piesārņojumu*" II, IV, V daļa;
7. Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr. 157 "*Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums*" III, IV, V, VI, VII, VIII daļa;
8. Ministru kabineta 2013. gada 30. maija noteikumi Nr. 240 "*Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi*";
9. Ministru kabineta 2014. gada 24. janvāra noteikumi Nr. 16 "*Troksņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība*";
10. Ministru kabineta 2011. gada 19. aprīļa noteikumi Nr. 300 "*Kārtība, kādā novērtējama ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (NATURA 2000)*";
11. Ministru kabineta 2009. gada 3. novembra noteikumi Nr. 1290 "*Noteikumi par gaisa kvalitāti*".

Biroja viedoklis:

Atbilstoši Novērtējuma likuma 23. pieci prim panta 6. un 7. daļas prasībām Birojs konstatē, ka:

1. **NAP2027 Vides pārskats kopumā izstrādāts pārdomāti un atbilst normatīvo aktu prasībām, tajā ietverti secinājumi par sagaidāmo ietekmi, vides problēmām un nepieciešamajiem risinājumiem to novēršanai, tomēr tie izstrādāti tādā detalizācijā, kādu pieļauj plānošanas dokumenta pašreizējās redakcijas detalizācija. Birojs uzskata, ka, pilnveidojot Vides pārskatu un plānošanas dokumentu, ņemams vērā šajā Biroja atzinumā norādītais, kā arī PKC pēc NAP2027 papildināšanas, tai skaitā ar papildus pielikumiem, ja tādi paredzēti, kritiski jāizvērtē veikto izmaiņu plānošanas dokumentā būtiskums un to ietekmes novērtēšanas nepieciešamība (Noteikumu Nr. 157 21. prim punkts).**
2. **Lai konstatētu NAP2027. gadam īstenošanas radīto tiešo vai netiešo ietekmi uz vidi, PKC vismaz divas reizes plānošanas periodā (2025. gadā un 2028. gadā vai salāgojot monitoringa ziņojumu ar Ministru kabineta Saeimā sniegto vienoto savstarpēji integrēto ziņojumu par valsts attīstības plānošana dokumentu Latvija2030 un NAP2027 īstenošanu) jāizstrādā monitoringa ziņojums un jāiesniedz (arī elektroniskā veidā) Birojā.**

Birojs vērs uzmanību, ka PKC atbilstoši Noteikumu Nr. 157 27. punktā noteiktajam jā sagatavo informatīvais ziņojums par to, kā plānošanas dokumentā integrēti vides apsvērumi, kā ņemts vērā Vides pārskats, Biroja atzinums un sabiedriskās apspriešanas rezultāti, jāsniedz izvēlēta risinājuma pamatojums un jānorāda pasākumi ietekmes monitoringam. Atbilstoši Noteikumu

Nr. 157 28. un 29. punktā noteiktajam jā sagatavo un jāpublicē arī paziņojums par plānošanas dokumenta pieņemšanu.

Direktora p.i.

Direktora vietniece,

Piesārņojuma novērtēšanas daļas vadītāja

(paraksts*)

I.Kramzaka

Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu